

Simon Stjernholm

Anmeldelse

Recension av Klas Grinell, Göran Larsson, Maria Löfdahl, Fredrik Skott och Lena Wenner, Röster om hajj

Göteborg: Institutet för språk och folkminnen.
ISBN 978-91-86959-41-8. 136 s.

Trots den centrala betydelse som den årliga muslimska vällfärden till Mecka och Medina tillskrivs av muslimer världen över, finns det inte mycket litteratur som fokuserar på hajj ur ett skandinaviskt perspektiv. Denna publikation, som är ett samarbete mellan tre göteborgska institutioner – Institutet för språk och folkminnen, Göteborgs universitet och Världskulturmuseet – är därför välkommen. Bokens viktigaste bidrag är ett antal intervjuer med muslimer i Sverige om deras erfarenheter av hajj, men den erbjuder även läsaren en religionsvetenskaplig introduktion till ämnet, kommentarer om specialiserade hajj-resebyråer, en finlandssvensk orientalistis ögonvittnesskildring från 1840-talet, samt en problematisering av möjligheten till hajj-resor ur ett Ahmadiyya-perspektiv.

Trots att den korta bokens framsida uppger inte mindre än fem författarnamn, är det ännu fler – minst nio – personer som bidragit till bokens texter. Religionsvetaren Simon Sorgenfrei har skrivit kapitlet om Ahmadiyya men räknas ej till bokens författare, vilket även gäller de personer som utfört och transkriberat samt språkligt bearbetat intervjuerna. Att boken har många medarbetare behöver inte vara ett problem som sådant; men då texterna även har relativt olika karaktär ger det

Simon Stjernholm er lektor på Tværkulturelle og Regionale Studier, Københavns Universitet.

ett lätt splittrat intryck. Vidare är det inte helt tydligt vem boken riktar sig till. En intresserad allmänhet? Skolelever? Potentiella hajj-resenärer? Boken är inte en forskningspublikation, då den har en mycket introducerande karaktär. Samtidigt kunde det insamlade intervjumaterialet gott användas till en vetenskaplig analys.

Intervjuerna i boken är viktiga eftersom de ger inblick i personliga ögonblick, livshistorier och upplevelser som individuella hajj-resenärer bär med sig. Kontrasten är slående mot vanliga visuella framställningar av hajj, där individer är oidentifierbara delar av en stor vitklädd anonym folkmassa. Här möter vi en blandning av tro och tvivel, hopp och förtvivlan, smärta och glädje – ofta hos en och samma person. Flera ting är slående i de personliga berättelserna om hajj. En av dem är graden av “magiskt tänkande” som ges uttryck för, inte minst angående *zamzam*-vattnets föreställda kvaliteter och effekter. Även graden av okunskap om vad som traditionellt förväntas under hajj hos flera intervjupersoner är intressant. De berättar om att de behövt bli instruerade av andra, har läst på i böcker, eller sökt information på YouTube angående hur man “ska” utföra hajj. Och så stillheten: upplevelsen av att vara ensam med Gud trots att miljoner andra människor från hela världen är tätt inpå. Just denna typ av upplevelse, personlig närhet till Gud, återkommer både i *Röster om hajj* och i andra sammanhang, inklusive forskningslitteratur. Tårar av känslorörelse nämns gång på gång.

Mindre imponerad var den finlandssvenske orientalisterna Georg August Wallin som av en händelse, närmast ofrivilligt, deltog i hajj år 1845. Hans färgstarka redogörelse, som är hämtad ur ett personligt brev, speglar sin samtid. Han besvärar av beduintjuvar, de nyrakade skallarna får honom att tänka på frenologi, *zamzam*-vattnet uppges smaka “saltigt och obehagligt” (106), och Medina beskrivs som en “liten och usel” stad (102). Samtidigt berättar Wallin att han blir hänryckt då han deltar i några av rituella handlingarna, att han vid Ka‘ba lyckades “kyssa den svarta stenen otaliga gånger” (106), samt att profetens moské är “bland de vackraste och största” (102) han sett. Wallins skildring är fascinerande att läsa jämsides med intervjuerna, men en tydligare kontextualisering av hans berättelse vore på sin plats.

Samlat sett innehåller *Röster om hajj* flera värdefulla

berättelser om och perspektiv på hajj. Boken ger den oinitierade läsaren en grundläggande introduktion till en fascinerande tradition som länkar samman nutid med förislamisk tid. Boken kunde ha getts en mer sammanhållen form och struktur samt kunde i högre grad ha relaterat till forskningslitteratur om hajj. Trots dessa invändningar borde boken kunna intressera flera läsarkategorier.